

CÁC YẾU TỐ NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG ĐÀO TẠO HỆ ĐẠI HỌC TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI

TS. NGUYỄN THỊ QUẾ ANH

Trường Đại học Văn hóa Hà Nội

1. Đặt vấn đề

Chất lượng giáo dục, đào tạo đại học hiện nay trở thành vấn đề sống còn, quyết định sự thành bại của cả một quốc gia trong điều kiện hội nhập với kinh tế tri thức toàn cầu. Nghị quyết số 29-NQ/TW về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa – hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế có hướng đến mục tiêu “tập trung đào tạo nhân lực trình độ cao, bồi dưỡng nhân tài, phát triển phẩm chất và năng lực tự học, tự làm giàu tri thức, sáng tạo của người học. Hoàn thiện mạng lưới các cơ sở giáo dục đại học, cơ cấu ngành nghề và trình độ đào tạo phù hợp với quy hoạch phát triển nhân lực quốc gia; trong đó, có một số trường và ngành đào tạo ngang tầm khu vực và quốc tế. Đa dạng hóa các cơ sở đào tạo phù hợp với nhu cầu phát triển công nghệ và các lĩnh vực, ngành nghề; yêu cầu xây dựng, bảo vệ Tổ quốc và hội nhập quốc tế.” Mục tiêu này là thách thức lớn đối với Trường Đại học Văn hóa Hà Nội. Để đến gần hơn với mục tiêu giáo dục đại học, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội phải quan tâm đặc biệt đến việc nâng cao chất lượng đào tạo hệ đại học.

2. Các yếu tố nâng cao chất lượng giáo dục tại Trường Đại học Văn hóa Hà Nội

Chất lượng giáo dục đại học là một khái niệm đa chiều, bao quát tất cả các chức năng và quá trình đào tạo đại học. Nó là kết quả của quá trình đào tạo ở bậc Đại học phản ánh các đặc trưng về phẩm chất, giá trị nhân cách và giá trị sức lao động hay năng lực hành nghề của người tốt nghiệp tương ứng với mục tiêu, chương trình đào tạo theo các ngành nghề cụ thể. Nâng cao chất lượng đào tạo hệ đại học của nhà trường là phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao, quan trọng nhất cho đất nước. Chúng tôi đề cập đến sáu yếu tố liên quan trực tiếp tới chất lượng đào tạo hệ đại học tại Trường Đại học Văn hóa Hà Nội:

2.1. Chương trình dạy học đại học tại Trường Đại học Văn hóa Hà Nội

Chương trình giáo dục đại học không chỉ là việc trình bày mục tiêu cuối cùng và bảng danh mục các nội dung giảng dạy. Chương trình giáo dục đại học cần cụ thể mà vẫn bao quát, kết hợp mở rộng và chuyên sâu trong dạy học. Nó gồm bốn bộ phận cấu thành: Mục tiêu học tập; phạm vi, mức độ và cấu trúc nội dung học tập; các phương pháp, hình thức tổ chức học tập; cơ chế và

tiêu chí đánh giá kết quả học tập. Cấu trúc của chương trình gồm hai phần chính: (1) Hình dung trước những thành tích mà người học sẽ đạt được sau một thời gian học tập; (2) Cách thức, phương tiện, điều kiện để mong muốn đó trở thành hiện thực. Điều 41, Luật Giáo dục Việt Nam ghi rõ: “Chương trình giáo dục đại học thể hiện mục tiêu giáo dục đại học; quy định chuẩn kiến thức, kỹ năng, phạm vi và cấu trúc nội dung giáo dục đại học, phương pháp và hình thức đào tạo, cách thức đánh giá kết quả đào tạo đối với mỗi môn học, ngành học, trình độ đào tạo của giáo dục đại học, bảo đảm yêu cầu liên thông với các chương trình giáo dục khác”. Như vậy, thành phần cơ bản của một chương trình giáo dục đại học sẽ là: Nhu cầu đào tạo; mục đích, mục tiêu đào tạo; nội dung đào tạo; phương thức đào tạo; các hình thức tổ chức hoạt động đào tạo; các hình thức kiểm tra, đánh giá kết quả đào tạo.

Chương trình khoá học đại học là yếu tố then chốt được quan tâm hàng đầu ở bất kì một trường học đại học nào. Chương trình sẽ quyết định nội dung, phương pháp dạy học. Chương trình dạy học phù hợp sẽ có những tri thức khoa học mới mẻ, tích hợp, đa ngành, đáp ứng được nhu cầu người học và nhu cầu sử dụng sản phẩm đào tạo trong tương tác xã hội thực tế. Ngày 19/11/2013, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội công bố 9 chương trình tín chỉ bậc Đại học đã hoàn thiện và được nghiệm thu. Kết cấu cũng như nội dung cơ bản của chương trình xin được bàn tới trong một bài viết khác. Việc hoàn thành bộ chương trình đào tạo tín chỉ là thành quả rất đáng trân trọng của nhà trường trong thời điểm hiện tại. Chương trình học đại học tại Trường Đại học Văn hóa Hà Nội ngoài việc cung cấp cho người học vốn tri thức, vốn văn hóa nền thiết yếu hàm chứa bản sắc văn hóa dân tộc Việt Nam còn cần có độ mở linh hoạt, cập nhật những môn khoa học, ngành học mới, phù hợp và hiệu quả hơn cho sản phẩm đào tạo của nhà trường. Chương trình của Trường Đại học Văn hóa Hà Nội cần tiệm cận với nhu cầu sử dụng nguồn nhân lực lao động chất lượng cao cho xã hội hiện đại. Nó được xem là quá trình đưa ra các quyết định, sửa chữa những sản phẩm của các quyết định trên cơ sở đánh giá về chương trình liên tục tiếp theo sau. Vì vậy, cần tránh việc xây dựng chương trình đại học trong cơ cấu lựa chọn thành phần xây dựng chương trình nhầm đối tượng (còn có những nhân tố hạn hẹp về nhiều phương diện tri thức cũng tham gia phán quyết chương

trình; những nhân tố này sẽ khó có thể đù tri thức, tầm nhìn để tạo ra một sản phẩm chương trình hoàn hảo, có độ tương thích cao trong hệ thống các cấp học giáo dục Việt Nam, trong các yếu tố cấu thành hoạt động dạy và học...); tránh việc xây dựng chương trình học đại học manh mún, tốn mủn, thiếu khoa học, thiếu đồng bộ dẫn đến tình trạng thừa, trùng lặp nội dung trong một số môn học, thiếu những kiến thức văn hóa nền cơ bản cần thiết cho người học; và cần tránh xây dựng chương trình học đại học một chiều, không có phản biện từ các nhà khoa học cũng như từ xã hội...

2.2. Người thầy

Chất lượng, thành quả giáo dục của trường đại học nào sẽ được quyết định bởi chất lượng và đạo đức của đội ngũ giảng viên trường ấy. Sự thật này thường bị nhiều người bỏ qua khi nhìn nhận và đánh giá chất lượng của một trường đại học. Thực tế, người thầy là yếu tố quan trọng nhất ảnh hưởng lớn đến chất lượng đào tạo đại học trong nhà trường. Người thầy đại học cần phải thoả mãn được cấu trúc nhân cách người dạy. Tức là người thầy cần có phẩm chất nhân cách đặc trưng như yêu nghề, yêu quý và trân trọng người học; nhân ái, vị tha; trách nhiệm, gương mẫu. Người thầy phải thể hiện các năng lực giảng dạy đại học qua việc cập nhật tri thức mới; chế biến tài liệu; sử dụng ngôn ngữ; kĩ thuật dạy học; qua cảm hóa, ứng xử sư phạm. Người thầy phải định hướng, tổ chức cho người học con đường ngắn nhất đến với tri thức môn học, khóa học. Người thầy phải có khả năng hiểu đặc điểm tâm lí người học để phán đoán, dự báo sự phát triển, đánh giá tiến trình và kết quả cuối cùng của người học để đưa ra những định hướng tiếp theo giúp người học phát triển bản thân.

Trong dạy học, người thầy cần có các chiến lược khác nhau nhằm đánh thức và tạo hứng thú học tập ở người học, tạo tình huống mang vấn đề có ý nghĩa, cụ thể, chính xác, đích thực qua việc khai thác những tri thức trong sách giáo khoa kết hợp với những thông tin cập nhật mà người học quan tâm, tạo cho họ thấy khả năng thành công trong việc học. Ngoài ra, người thầy còn cần biết giúp người học tự đặt câu hỏi và tìm giải pháp cho vấn đề học để họ thoả mãn nhu cầu tự khẳng định hơn là chỉ nghe thầy trình bày. Tất cả đòi hỏi người thầy phải có chuyên môn sâu; Có khả năng đặt câu hỏi có tính khám phá, nêu vấn đề ở những mức độ khác nhau; Có năng lực biến những điều trừu tượng thành những điều đơn giản dễ hiểu; Có năng lực thay đổi hình thức và phương pháp dạy học; năng lực khen chê; hài hước... Dạy đại học, người thầy còn phải có kĩ năng sử dụng phương tiện giao tiếp bằng ngôn ngữ và phi ngôn ngữ đến mức nghệ thuật; Có kĩ năng thấu hiểu mức độ tư duy và trạng thái cảm xúc của người học; Có kĩ năng điều khiển quá trình giao tiếp theo mục đích giáo dục.

Tóm lại, người thầy cần giúp người học biến những

điều được học thành năng lực và phẩm chất cơ bản để hình thành nhân cách. Vì lẽ đó, người thầy đại học nắm giữ trong tay một nghề rất đỗi vinh quang nhưng cũng đầy khó khăn, gian khổ. Người thầy có trách nhiệm, yêu nghề luôn phải cố gắng học tập, sáng tạo, tự hoàn thiện miệt mài, không ngừng nghỉ chạy đua với thời gian, với lượng tri thức mới tăng theo cấp số nhân của thời công nghệ thông tin... Trước những thực tế này, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội vẫn động viên, tạo điều kiện cho các giảng viên học tập nâng cao trình độ nghiệp vụ chuyên môn; hoàn thiện các điều kiện nâng ngạch bậc nghề; giúp đội ngũ giảng viên tự hoàn thiện trên nhiều phương diện; yên tâm công tác, cống hiến cho sự nghiệp "trồng người", sự nghiệp đào tạo nguồn nhân lực cán bộ văn hóa chất lượng cao cho xã hội.

2.3. Người học

Hệ đại học tại Trường Đại học Văn hóa Hà Nội cần tuyển đúng, chất lượng hơn các đối tượng vào học, tránh tuyển sinh cả những đối tượng vốn có trình độ trung học phổ thông yếu kém vào học. Các đối tượng cần được học tập đúng với sức của mình. Người học được tuyển không đảm bảo chất lượng cũng giống như đứa trẻ bị buộc mang vác nặng quá sức. Những người học này với sức sống của tuổi trẻ có thể vui vẻ, hoạt bát để học một chương trình trung, sơ cấp vừa sức nào đó, hoặc được học, được làm một công việc, một nghề gắn với sở thích thay vì khổ sở khi phải gắng ngồi học nhầm chỗ một cách thụ động suốt bốn năm học đại học...

Sau này, khi Bộ Giáo dục giao cho các trường đại học quyền tự chủ, trong đó có tự chủ về tuyển sinh, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội cần xác định, định lượng rõ mặt bằng tiêu chí tuyển sinh về năng lực: Trí, đức, thể, mĩ... Bởi trong bối cảnh mới, sinh viên trở thành chủ thể tự giác, tự tổ chức và tự chịu trách nhiệm về quá trình nhận thức của bản thân dưới sự hướng dẫn và định hướng của giảng viên. Chất lượng của quá trình dạy - học đại học phụ thuộc nhiều vào việc cá nhân người học có tích cực, chủ động trong việc học hay không. Do đó, để đạt được hiệu quả của việc dạy học, phát huy tính chủ động của người học, người thầy phải giúp người học chủ động tiếp nhận kiến thức mới trên cơ sở huy động kiến thức đã có, chủ động so sánh các góc nhìn khác nhau về kiến thức đã có với kiến thức nâng cao ở bậc Đại học sao cho có thể biến những kiến thức đó thành kiến thức của mình. Người học phải thực sự được học, tiếp thu tri thức tại trường đại học đúng phương châm của UNESCO: "Học để biết, học để làm việc, học để làm người, học để chung sống với nhau" và cùng hướng tới "một xã hội học tập".

2.4. Giáo trình học tập

Trường đại học cần có đủ giáo trình học tập các môn học trong chương trình để người học có nguồn học liệu tốt nhất. Nguồn tài liệu, giáo trình học phải phong

phù, đa dạng. Người học, đọc giáo trình bậc Đại học có thể so sánh, đối chiếu các giáo trình học với nhau khi họ có nguyện vọng, có yêu cầu... Hiện nay, còn có những môn học trong chương trình mà người học không có giáo trình, tài liệu tham khảo hoặc chỉ có một tài liệu học. Cần tiến tới mỗi môn học khoa học ở bậc Đại học phải có nhiều giáo trình, đầu sách cho người học tham khảo. Tuyệt đối tránh tình trạng buộc người học phải học và trả bài theo một giáo trình duy nhất. Cách làm này dù vô tình hay hữu ý cũng khiến người học mất đi khả năng tìm kiếm, cập nhật tri thức mới; mất đi khả năng so sánh, phản biện, tìm tòi nghiên cứu ở người học; không những vậy còn củng cố và gia tăng sức lì, sự lười đọc, học, lười khám phá của người học... tạo hiệu ứng không tốt cho việc hoàn thiện tri thức và nhân cách người học. Trường Đại học Văn hóa Hà Nội cần có động thái tích cực hơn trong động viên người thầy - các nhà giáo tham gia nghiên cứu khoa học, tham gia viết giáo trình, viết sách tham khảo cho sinh viên.

2.5. Cơ sở vật chất dành cho đào tạo đại học

Thời điểm này, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội đã quan tâm hơn tới cơ sở vật chất phục vụ giảng dạy; tạo môi trường dạy - học khoa học, thân thiện, tích cực, hiện đại. Trường đã và đang xúc tiến trang bị hệ thống âm thanh, máy chiếu đa phương tiện cho từng phòng học. Môi trường học đường sạch, đẹp, khang trang hơn trước nhiều... Tuy nhiên, trường vẫn cần đầu tư thêm cho hoạt động dạy - học như: Bảng, phấn viết chất lượng cao, bục giảng phù hợp để tạo tâm thế dạy học tốt cho giảng viên trong lớp học, cung cấp bàn ghế đồng bộ, chắc khỏe cho sinh viên... góp phần tạo không khí trang trọng, tiện dụng, sạch đẹp, tạo môi trường dạy - học chất lượng hơn nơi giảng đường. Cách thức đó góp phần tích cực nâng cao chất lượng đào tạo cho hệ đại học.

2.6. Sự quan tâm của xã hội, của ngành nghề đào tạo

Quá trình học đại học xuất phát từ nhu cầu tự thân của người học song nếu Trường Đại học Văn hóa Hà Nội thiết lập được cho sinh viên mối liên hệ tốt với các cơ quan, các tổ chức xã hội có nhu cầu tuyển dụng nguồn nhân lực đại học từ khi còn đang học tập trong trường sẽ tạo được động lực tốt cho quá trình và mục đích học của sinh viên. Đó là động lực giúp người học tích cực, say mê hơn trong học tập, nâng cao chất lượng và hiệu quả học tập. Vì vậy, nếu xã hội tạo được một hành lang pháp lý thông thoáng, tạo điều kiện hỗ trợ tốt hơn cho sinh viên khi đi học về tinh thần, vật chất sẽ có giá trị thiết thực trong việc nâng cao chất lượng đào tạo hệ đại học hiện nay. Tương lai không xa, khi quyền tự chủ của các trường đại học trở thành hiện thực, mỗi trường đại học càng cần gắn kết mật thiết hơn với các doanh nghiệp, với các cơ quan, các tổ chức xã hội và thế giới việc làm trong và ngoài nước nhằm hướng tới mục tiêu nâng cao chất

lượng đào tạo. Giáo dục đại học khi đó sẽ càng đáp ứng, thích nghi tốt với những thay đổi lớn trong môi trường kinh tế - xã hội trước nhu cầu về đòi hỏi nguồn nhân lực chất lượng cao.

3. Kết luận

Đối với việc nâng cao chất lượng đào tạo hệ đại học, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội và các tổ chức xã hội hữu trách cần quan tâm, tác động, có chính sách đồng bộ cho cả sáu yếu tố trên. Sáu yếu tố là điều kiện cần và đủ để góp sức tạo ra sản phẩm tốt nghiệp đại học văn hóa chất lượng cao: Có tri thức, kỹ năng, thái độ, cảm xúc tốt để nhận biết, gìn giữ, bảo tồn, lưu truyền, phát triển, quảng bá văn hóa của dân tộc trong nước và hướng ra toàn cầu... Sáu yếu tố trên sẽ "tạo chuyển biến căn bản, mạnh mẽ về chất lượng, hiệu quả giáo dục, đào tạo" trong Trường Đại học Văn hóa Hà Nội; sẽ là động cơ tốt nhất vận hành cỗ máy giáo dục đại học trong nhà trường, góp sức "giáo dục con người Việt Nam phát triển toàn diện và phát huy tốt nhất tiềm năng, khả năng sáng tạo của mỗi cá nhân; yêu gia đình, yêu Tổ quốc, yêu đồng bào; sống tốt và làm việc hiệu quả".

Ngoài việc chú trọng sáu yếu tố trên, chúng tôi còn tâm đắc với tư tưởng giáo dục của Cynthia Ozick khi bà quan niệm: "Nhiệm vụ của một trường đại học tiến bộ không phải là cung cấp những câu trả lời thích hợp, mà chính phải là đặt ra các câu hỏi thích hợp". Thời điểm Việt Nam xúi tiến "đổi mới căn bản, toàn diện nền giáo dục" để giáo dục trở thành "quốc sách hàng đầu", thầy trò Trường Đại học Văn hóa Hà Nội có quyền kì vọng một tương lai xán lạn trong thế kỉ XXI song cũng cần trực diện trước những câu hỏi: Trong thế kỉ nền kinh tế tri thức, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội liệu có thực sự nâng cao được chất lượng đào tạo hệ đại học của mình? Chủ trương phân tầng giáo dục đại học thành đại học nghiên cứu, đại học ứng dụng và đại học thực hành, đồng thời khẳng định: "Phát triển giáo dục là quốc sách hàng đầu nhằm nâng cao dân trí, phát triển nguồn nhân lực, bồi dưỡng nhân tài" của Chính phủ Việt Nam hôm nay tác động đến sự phát triển của nhà trường như thế nào? Trường Đại học Văn hóa Hà Nội sẽ đứng ở vị trí nào, lựa chọn hướng phát triển nào, chú trọng tâm điểm nâng cao năng lực hệ đào tạo đại học vào yếu tố nào trong sáu yếu tố trên để có thể tham gia hiệu quả vào tiến trình phát triển kinh tế, văn hóa xã hội đất nước?

Trường Đại học Văn hóa Hà Nội muốn trở thành địa chỉ đào tạo nguồn nhân lực văn hóa chất lượng cao, uy tín trong toàn quốc cần sớm có chiến lược, tầm nhìn "tiên tiến" hơn để dự báo và nắm bắt được những xu hướng phát triển của giáo dục đại học trong nước, trong khu vực và toàn cầu. Nhà trường cũng cần chọn hướng phát triển tối ưu nhất, đồng thời phải gắn với chủ trương của

(Xem tiếp trang 51)